

УДК 911.3:32

Тимошенко Віта Вікторівна

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Стафійчук Валентин Іванович

кандидат географічних наук, доцент

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: valikosta@ukr.net

ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ РЕСПУБЛІКИ КОСОВО

Метою статті є аналіз історичних передумов проголошення незалежності Республіки Косово та дослідження реакції провідних держав світу.

Для написання статті використовувались принципи системності, історизму та об'єктивності. Для втілення цих принципів був задіяний ряд наукових методів, а саме: описовий, літературний та метод аналізу.

На основі проведених досліджень були встановлені такі результати: викладено короткий історичний опис подій, які призвели до проголошення Косово та проаналізовано ставлення окремих країн до цієї події.

Наукова новизна полягає в описі конкретних позицій світових лідерів щодо Косово на основі висловлювань перших людей держав, які чітко дають зрозуміти, хто «за», а хто «проти» появи Косово на політичній карті світу.

Практична значимість. На основі отриманих результатів можливо чітко ідентифікувати партнерів Республіки Косово, які будуть їй допомагати як у політичному, так і в економічному плані. І якщо у подальшому якась країна змінить своє рішення, то можна буде провести аналіз відносно попередніх позицій. Матеріал може бути використаний у навчальному процесі в курсах «Політична географія та геополітика» і «Геоконфліктологія».

Ключові слова: Республіка Косово, міжнародне визнання, ЄС, США, незалежність.

УДК 911.3:32

Тимошенко Віта Вікторівна

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина

Стафійчук Валентин Іванович,

кандидат географических наук, доцент

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина,

e-mail: valikosta@ukr.net

ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧЕСКІЕ АСПЕКТЫ ПРИЗНАНИЯ НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ КОСОВО

Целью статьи является анализ исторических предпосылок провозглашения независимости Республики Косово и исследования реакции ведущих государств мира.

Для написания статьи использовались принципы системности, историзма и объективности. Для воплощения этих принципов был задействован ряд научных методов, а именно: описательный, литературный и метод анализа.

На основе проведенных исследований были установлены следующие результаты: изложено краткое историческое описание событий, которые привели к провозглашению Косово и проанализировано отношение отдельных стран к этому событию.

Научная новизна заключается в описании конкретных позиций мировых лидеров по Косово на основе высказываний первых людей государств, которые четко дают понять, кто «за», а кто «против» присутствия Косово на политической карте мира.

Практическая значимость. На основе полученных результатов можно четко идентифицировать партнеров Республики Косово, которые будут ей помогать как в политическом, так и в экономическом плане. И если в дальнейшем какая-то страна изменит свое решение, то можно будет провести анализ относительно предыдущих позиций. Материал может быть использован в учебном процессе в курсах «Политическая география и геополитика» и «Геоконфликтология».

Ключевые слова: Республика Косово, международное признание, ЕС, США, независимость.

УДК 911.3:32

Tymoshenko Vita Victorivna

Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Kyiv, Ukraine

Staŭiichuk Valentyn Ivanovich,
Candidate of Geography Sciences, Associate
Professor

Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Kyiv, Ukraine, e-mail:
valikosta@ukr.net

POLITICAL AND GEOGRAPHIC ASPECTS OF RECOGNITION INDEPENDENCE OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

The article offers an analysis of historical background of and a study of the world leading countries' reaction to the Republic of Kosovo gaining its independence.

The article is written following the principles of systemic, historical and objective analysis. Specific methods used include narrative, literary and analytical techniques.

The study has yielded the following results: a brief historical description of events that led to the declaration of Kosovo's statehood were set out and several countries' attitude to the event was analyzed.

The original contribution of the article is to describe specific positions that world leading countries took on Kosovo based on state leaders' official statements and to clarify who had favored and who had opposed the emergence of Kosovo on the political map of the world.

Practical significance. Based on the obtained results one can clearly identify possible partners of the Republic of Kosovo, which can aid it both politically and economically. And if in the future any country changes its decision, it will be possible to analyze it in relation to its previous stance. The material can be used for teaching purposes in the courses "Political Geography and Geopolitics" and "Geoconflictology."

Keywords: the Republic of Kosovo, international recognition, the EU, the US, independence.

Постановка проблеми. Сьогодні на політичній карті світу існує низка складових, які мають статус самопроголошених держав. Окремі з них поступово набувають рис суверенних держав, окремі так і залишаються «сірими зонами». На прикладі Косово спробуємо розглянути політико-географічні аспекти життєдіяльності більш успішних самопроголошених держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ситуації, яка утворилась навколо Республіки Косово, привертає увагу багатьох

науковців. Серед них можна виділити таких як А.Петрушев [6, 2008], М.Мартінова [4, 2009], О.Каравайцева [1, 2013] та інші. Але згадані автори описують цей інцидент з історичної точки зору, даючи детальний опис подій, які передували проголошенню незалежності Косово.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість наукових праць, пов'язаних із відокремленням Косово від Сербії, описують загальну реакцію міжнародної громади, але мало хто звертає увагу, які думки були щодо даної ситуації з боку конкретних держав. Політико-географічні аспекти проголошення та визнання незалежності Косово і стали предметом даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Основною ціллю статті є дослідження позицій світових лідерів щодо незалежності Республіки Косово та причин їхнього визнання/невизнання новоутвореної країни.

Виклад основного матеріалу. Косово – самопроголошена держава на Балканському півострові і наймолодша на даний момент європейська держава, що перебуває на етапі визнання.

Ситуація, яка склалася навколо незалежності Косово, залишається однією з найбільш актуальних і обговорюваних проблем в рамках міжнародного співтовариства.

Загострення ситуації почалося із середини ХХ століття. У 1946 р. конституція Федеративної Народної Республіки Югославія надала Косово і Метохії статус Соціалістичного автономного краю у складі Соціалістичної республіки Сербія. І.Броз Тіто, розраховуючи на входження Албанії до складу Югославії, заохочував переселення в Косово албанців і, навпаки, обмежував можливості для повернення сюди сербів. В результаті до 1960 р. частка албанців у Косово в 9 разів перевищувала частку сербського населення. У 1968 р. по краю пройшла хвиля виступів албанських радикалів. У 1974 р. нова конституція Югославії надала всім сербським краям статус республік, наділивши їх відповідними правами, за винятком права на від'єднання. Косовський край отримав власну конституцію, законодавство, найвищі органи влади, представництво в союзних органах, включаючи Президію Югославії (з правом вето), можливість створювати албанські середні і вищі учбові заклади. Албанська мова була визнана однією з державних [1, С.111-112].

Після смерті І.Броз Тіто (1980 р.) в краї почалися масові студентські маніфестації з вимогою надати Косово статус повноправної республіки в рамках Югославії. Виступи студентів вилилися в криваві зіткнення і були придушені федеральними військами. Подією в країні, яка відкрила новий етап в підході до «національного питання», стала публікація у вересні 1986 р. Меморандуму Сербської Академії наук і мистецтв. У даному документі загострювалася увага на необхідності висунення «сербської національної програми» і наголошувалося, що Конституція 1974 р. перетворила Косово і Воєводіну на *de facto* республіки в збиток Сербії. З іншого боку, для албанців був значимим саме юридичний статус краю.

У жовтні 1987 р. в Косово були введені «надзвичайні заходи безпеки», туди був направлений так званий Об'єднаний загін Союзного Секретаріату внутрішніх справ (поліції). Йшло швидко об'єднання громадян на етнічній основі. Сербі об'єднувалися за ідею «єдиної Сербії», а албанці – «незалежного Косово» [4]. У 1989 р. в Сербії відбувся референдум, що затвердив нову конституцію, яка радикально обмежувала автономію національних країв. У Косово був розпущений парламент, припинилося мовлення державних радіо- і телевізійних станцій албанською мовою, розпочалися звільнення албанців з державних структур, в деяких освітніх установах було згорнуто викладання албанською мовою. У відповідь косовські албанці, що бойкотували референдум, організували масові страйки і акції протесту, які з часом переросли в серйозні міжетнічні зіткнення. У 1990 р. Белград ввів у Косово надзвичайний стан. Косовські албанці у 1991 р. провели в краї нелегальний референдум про незалежність і несанкціоновані вибори, на яких президентом був вибраний І.Ругова. Приштина приступила до створення озброєних сепаратистських формувань, які в 1996 р. були об'єднані в Армію звільнення Косово. В краї розгорнулася диверсійно-терористична війна, що супроводжувалася масовими вбивствами і етнічними чистками з обох боків.

24 березня 1999 р. НАТО без санкції ООН почала військову операцію проти Югославії, що отримала назву «Союзницька сила». Югославські міста і військові об'єкти були піддані масованим бомбардуванням. 20 червня того ж року Белград був вимушений вивести свої війська з Косово і погодитися на введення в край військового контингенту НАТО. 10 червня 1999 р. була прийнята Резолюція Ради безпеки ООН № 1244, яка, з одного боку, була покликана забезпечувати суверенітет і територіальну цілісність СРЮ, з іншого боку, гарантувала розгортання в Косово під егідою ООН міжнародних сил безпеки при істотній участі НАТО (КФОР – Kosovo Forces). Політична роль була довірена цивільним службовцям UNMIK (Mission in Kosovo або МООНК – Місія ООН по Косово) та іншим неурядовим організаціям під керівництвом ООН, Управління ООН у справах біженців і Європейського Союзу. Косово було виведено з-під юрисдикції Республіки Сербії [3].

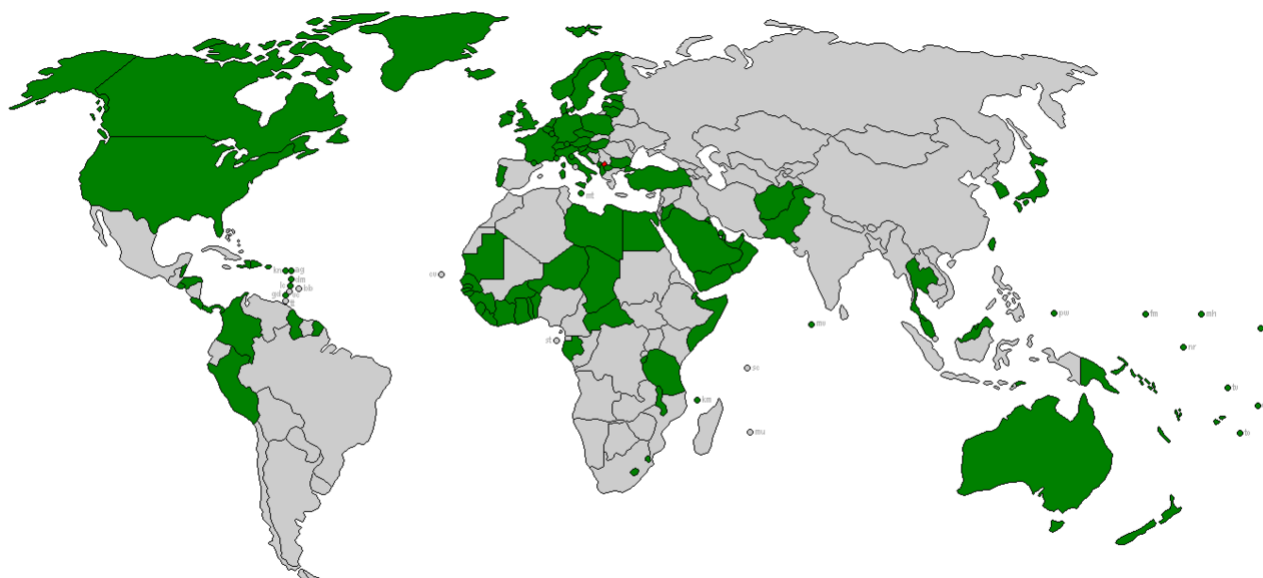
Міжнародна кризова група впродовж декількох років робила зусилля, направлені на визначення статусу Косово. Формально переговори із цього приводу почалися в жовтні 2005 р., коли відповідне рішення прийняла Рада Безпеки ООН. План незалежності Косово був сформульований на початку 2007 р. спеціальним представником Генерального секретаря ООН Марті Ахтісаарі. Сербська сторона у свою чергу відкинула цей план.

Проголошення незалежності Косово сталося 17 лютого 2008 р. після довгих років боротьби і за допомогою міжнародного співтовариства. 15 червня набрала чинності Конституція Косово, що закріплювала

незалежність її території. Ухвалено закон про створення сил безпеки – власну армію. Але без контролю і нагляду міжнародного співтовариства обійтися не вдалося. 28 лютого 2008 року, незабаром після важливої дати проголошення незалежності, була створена Міжнародна керівна група. Завдання цієї групи полягає в тому, щоб забезпечити стабільність Косово.

Проголошення незалежності Косово розділило міжнародне співтовариство на прибічників і противників її визнання. На 23 липня 2015 року Косово визнають 108 країн світу. Якщо говорити про визнання з боку провідних інтеграційних угруповань, то серед членів Європейського Союзу визнання пролунало від 23 країн із 28, НАТО – 24 із 28 країн, Організації Ісламського співробітництва – 34 із 57 держав (рис.1) [10]. Потрібно сказати, що 4 з 6 колишніх югославських республік та 12 з 19 центральноєвропейських держав вже визнають Косово.

Косово відкрило свої посольства поки лише у 22 країнах, натомість у самому Косово є представництва 24 країн.

Примітка: темний колір – держави, що визнають Республіку Косово; світлий колір – держави, що не визнають Республіку Косово

Рис.1. Міжнародне визнання Республіки Косово [10].

Серед країн, які визнали Республіку Косово, виокремимо та проаналізуємо висловлювання із боку держав «Великої сімки». Спочатку потрібно сказати, що всі вони вустами власних лідерів схвалили рішення Косово щодо незалежності.

Сполучені Штати Америки визнали Косово як суверенну та незалежну державу 18 лютого 2008 року та привітали із цією історичною подією. Тодішній президент США Джордж Буш ствердно відповів на прохання Косово про встановлення дипломатичних відносин між державами і зауважив, що Сполучені Штати обіцяють бути близьким другом та партнером для Косово [17].

Не забарилось визнання і з боку Франції та Великої Британії, які також зробили це 18 лютого 2008 року. Від Великої Британії заяву зробив міністр закордонних справ Девід Мілібенд. Це сталося після переговорів із міністрами закордонних справ ЄС у Брюсселі [16]. Власне після цих переговорів і міністр закордонних справ Франції оголосив позитивну для Косово новину [8]. Ознакою встановлення дружніх дипломатичних стосунків стало відкриття посольств Великої Британії та Франції у Приштині та посольства Республіки Косово у цих державах.

Федеративна Республіка Німеччина офіційно визнала новою державою сербську провінцію Косово, що самостійно проголосила свою незалежність. Це відбулося 20 лютого 2008 року на засіданні Кабінету міністрів, який прийняв відповідне рішення. Уряд ФРН запропонував новоутвореній державі встановити дипломатичні відносини, на що Косово дало згоду. Згодом були відкриті посольство Косово у Берліні та посольство ФРН у Приштині [5].

21 лютого 2008 р. Італія також визнала Республіку Косово самостійною державою на міжнародній політичній арені. Нині у Італії функціонує посольство Косово, а у Косово – посольство Італії [2].

Останніми із «Великої сімки» позитивне рішення щодо Косово прийняли Канада та Японія. Сталося це в один день з боку обох держав – 18 березня 2008 р. Японія своє рішення прокоментувала так: «Оскільки уряд Республіки Косово чітко сформулював свої наміри щодо керівництва державою, оснований на «Комплексній пропозиції для врегулювання статусу Косово», яка була розроблена представниками ООН, то Японія очікує, що незалежність Косово зробить внесок у тривалу стабільність у регіоні» [15]. Двосторонні відносини між Канадою та Косово хороші і мають потенціал для подальшого розвитку і росту. Канада задоволена тим, що Косово зобов'язалося захищати права меншин, у тому числі їх культурної і релігійної спадщини, і зазначила ці зобов'язання в конституції країни. Розвиток Косово в демократичну та багатонаціональну державу, що повністю поважає права людини має важливе значення для миру, політичної стабільності та економічного прогресу на Балканах. Канада у Косово представлена Посольством Канади, яке розташоване у місті Загреб (Хорватія) [9].

Також є держави, які не підтримали прагнення Республіки Косово до самостійності. Серед них варто звернути увагу на Іспанію, Грецію, Словаччину (члени ЄС), Росію, Індію та Китай.

Іспанський міністр закордонних справ Мігель Анхель Моратінос, підтвердив, що Іспанія не збирається офіційно визнавати Косово, тому що проголошення незалежності – це неповага міжнародного права. М.А.Моратінос акцентував увагу на тому, що Косово як незалежна держава може викликати розкол у міжнародному співтоваристві, поділ в Раді Безпеки ООН та серед держав-членів ООН і що це не піде на користь Балканському регіону [14]. Можна зробити припущення, що Іспанія

зайняла таку позицію через власні проблеми з Каталонією та Країною Басків.

Греція на наступний день після проголошення незалежності Косово заявила, що прийме рішення, чи слід визнати цю державу самостійною чи ні, розглянувши питання детально та сумісно із європейськими та сусідніми країнами, враховуючи роль Сербії у підтримці стабільності в регіоні. Згодом, 29 серпня 2008 ро, представник МЗС під час конференції оголосив, що Греція не визнає Косово як суверенну державу, і пояснив це тим, що Греція має принципи, які підтримують міжнародне право, а дана подія може стати першим кроком до його краху [11].

Незабаром після виходу Косово на міжнародну арену кілька державних посадовців з Словаччини зробили заяви щодо незалежності Косово. Прем'єр-міністр Роберт Фіцо сказав: «Я не виключаю, що Словаччина ніколи не визнає Косово. Косово – це не проста незалежна територія, вона є невід'ємною частиною Сербії, де серби та представники албанської національної меншини мають жити разом. Декларація незалежності порушує основні принципи міжнародного права». Президент Іван Гашпарович сказав, що Словаччина має достатньо часу, щоб прийняти розсудливу позицію і це може тривати рік чи два, або навіть десять років. Заступник прем'єр-міністра Душан Каплович сказав, що, оголосивши незалежність без згоди Сербії, Косово зламало міжнародне право і створило прецедент [13].

Росія, Індія і Китай не визнають незалежність Косовського краю і наполягають, що переговори між Сербією і Косово мають бути відновлені. Це рішення було прийняте на сумісній конференції держав, яка проходила у місті Єкатеринбург наприкінці лютого 2008 року. Коментуючи дане питання, міністр закордонних справ Росії С.Лавров сказав: «Ми вважаємо, вона повинна бути вирішена виключно на основі міжнародного права. У нашій заяві ми виголосили нашу принципову позицію, що одностороннє проголошення незалежності Косово суперечить резолюції ООН 1244. Росія, Індія і Китай заохочують Белград і Приштину відновити переговори в рамках міжнародного права і сподіваюся, що вони досягнуть згоди щодо територіальних питань» [12]. Це яскраве підтвердження подвійності стандартів РФ, яка визнає незалежність Південної Осетії, Абхазії і підтримує терористичні угруповання ЛНР і ДНР, вже не акцентуючи на односторонньому проголошенні їхньої незалежності.

На останок хочеться сказати про позицію України щодо Косово. Україна є однією із держав, які не визнають самостійність та державність Республіки Косово. Позиція України формувалась виходячи із національних інтересів, одним із яких є цілісність держав на європейському континенті [7]. Проте, як показали події, пов'язані із російською анексією Криму і окупацією частини Донбасу, виражена політика України не отримала адекватної реакції з боку сербської влади і окремих її політиків. Сербія, на жаль, зайняла проросійську політику і

просуває нині проросійські ідеї щодо важливих для України питань. У цьому контексті Україні у процесі подальшого ставлення до Косово слід зайняти більш прагматичну та україноцентричну політику. А вона говорить на користь визнання і підтримки дружніх стосунків з новоутвореною державою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, провівши аналіз позицій світових лідерів, можна зробити низку висновків. По-перше, потрібно сказати, що країни «Великої сімки» мають одностайну позицію у даному питанні – вони підтримують право Косово на самостійну суверенну державу. Це говорить про те, що вони, з одного боку, поважають міжнародне право, але, з іншого, – проявляють лояльність у подібних ситуаціях, розуміючи, що в сучасному глобалізованому світі неможливо, щоб все було так, як десять чи двадцять років тому. Їхні рішення мають надихати світову спільноту «йти в ногу» із загальним розвитком.

По-друге, скажемо про держави, які не підтримують волевиявлення Косово. Вони вважають, що це є порушенням усталеного міжнародного права, якого мають дотримуватись всі та ніхто не може порушувати. Дану позицію можна пояснити тим, що держави мають власні проблеми із територіями, які прагнуть до незалежності і, відповідно, якби вони підтримали Республіку Косово, то це могло б стати початком кінця для них самих.

Ця тема є досить цікавою для подальших досліджень, тому що в даному матеріалі описано лише незначна кількість держав. Відповідно, у майбутньому також можна провести аналіз ефективності взаємодії Республіки Косово та держав, які висловились «за» її незалежність.

Список використаних джерел:

1. Каравайцева О.В. Незалежність Косово: історія та міжнародні наслідки конфлікту / О.В.Каравайцева // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 50. – С. 111-120.
2. Італія приєдналась до країн, котрі визнали суверенітет Косова [Електронний ресурс] // NEWSru.ua [сайт]. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/arch/world/21feb2008/italia.html>
3. КФОР сносит, а сербы продолжают строить баррикады [Електронний ресурс] // О Сербии по-русски [сайт]. – Режим доступу: <http://ruserbia.com/politics/983-kfor-snosita-serby-prodolzhayut-stroit-barrikady>.
4. Мартынова М. Проблема Косово: этнический фактор [Електронний ресурс] // ПОЛИТ.РУ: [сайт]. – Режим доступу: <http://polit.ru/article/2009/10/12/martynova/>
5. Німеччина офіційно визнала Косово [Електронний ресурс] // Кореспондент.net [сайт]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/world/381382-nimechchina-oficijno-viznala-kosovo>
6. Петрушев А. Проблема независимости Косово в системе международных отношений [Електронний ресурс] // Интелрос (журнальный клуб): [сайт]. – Режим доступу: http://www.intelros.ru/pdf/cosmopolis_01_2008/12.pdf
7. Україна не визнає Косово, незважаючи на рішення суду ООН [Електронний ресурс] // Новини України на 1+1 [сайт]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/ukrayina-ne-viznae-kosovo-nezvazhayuchi-na-rishennya-sudu-onn.html>
8. Франція визнає Косово [Електронний ресурс] // Кореспондент.net [сайт]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/world/379545-franciya-viznae-kosovo>

9. Canada-Kosovo Relations [Электронный ресурс] // Canada's International Gateway [сайт]. – Режим доступа: http://www.canadainternational.gc.ca/croatia-croatie/bilateral_relations_bilaterales/Canada_Kosovo_relations.aspx?menu_id=37&lang=eng
10. International recognition of Kosovo [Электронный ресурс] // Wikipedia, the free encyclopedia [сайт]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_Kosovo
11. Kosovo MPs proclaim independence [Электронный ресурс] // BBC NEWS [сайт]. – Режим доступа: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7249034.stm>
12. Russia, China & India insist Kosovo and Serbia resume talks [Электронный ресурс] // RT News [сайт]. – Режим доступа: <https://www.rt.com/news/russia-china-and-india-insist-kosovo-and-serbia-resume-talks/>
13. Slovaks divided on Kosovo [Электронный ресурс] // The Slovak Spectator [сайт]. – Режим доступа: <http://spectator.sme.sk/c/20028428/slovaks-divided-on-kosovo.html>
14. Spain will not officially recognise Kosovo [Электронный ресурс] // News from Spain [сайт]. – Режим доступа: <http://news-spain.euroresidentes.com/2008/02/spain-will-not-officially-recognise.html>
15. Statement by Foreign Minister Masahiko Koumura on the Recognition of the Republic of Kosovo [Электронный ресурс] // Ministry of Foreign Affairs of Japan [сайт]. – Режим доступа: <http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2008/3/0318.html>
16. UK recognises Kosovo independence [Электронный ресурс] // REUTERS [сайт]. – Режим доступа: <http://uk.reuters.com/article/uk-kosovo-serbia-britain-idUKL1824693920080218>
17. U.S. Recognizes Kosovo as Independent State [Электронный ресурс] // U.S. Department of State Archive [сайт]. – Режим доступа: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/02/100973.htm>

Список использованных источников:

1. Каравайцева О.В. Независимость Косово: история и международные последствия конфликта / О.В.Каравайцева // Актуальные проблемы политики. – 2013. – Вып. 50. – С. 111-120.
2. Италия Італія присоединилась к странам, признавшим суверенитет Косово [Электронный ресурс] // NEWSru.ua [сайт]. – Режим доступа: <http://www.newsru.ua/arch/world/21feb2008/italia.html>
3. КФОР сносит, а сербы продолжают строить баррикады [Электронный ресурс] // О Сербии по-русски [сайт]. – Режим доступа: <http://ruserbia.com/politics/983-kfor-snosita-serby-prodolzhayut-stroit-barrikady>.
4. Мартынова М. Проблема Косово: этнический фактор [Электронный ресурс] // ПОЛИТ.РУ: [сайт]. – Режим доступа: <http://polit.ru/article/2009/10/12/martynova/>
5. Германия официально признала Косово [Электронный ресурс] // Корреспондент.net [сайт]. – Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/world/381382-nimechchina-oficijno-viznala-kosovo>
6. Петрушев А. Проблема независимости Косово в системе международных отношений [Электронный ресурс] // Интелрос (журнальный клуб): [сайт]. – Режим доступа: http://www.intelros.ru/pdf/cosmopolis_01_2008/12.pdf
7. Украина не признает Косово, несмотря на решение суда ООН [Электронный ресурс] // Новости Украины на 1+1 [сайт]. – Режим доступа: <http://tsn.ua/ukrayina/ukrayina-ne-viznae-kosovo-nezvazhayuchi-na-rishennya-sudu-onn.html>
8. Франция признает Косово [Электронный ресурс] // Корреспондент.net [сайт]. – Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/world/379545-franciya-viznae-kosovo>
9. Canada-Kosovo Relations [Электронный ресурс] // Canada's International Gateway [сайт]. – Режим доступа: http://www.canadainternational.gc.ca/croatia-croatie/bilateral_relations_bilaterales/Canada_Kosovo_relations.aspx?menu_id=37&lang=eng
10. International recognition of Kosovo [Электронный ресурс] // Wikipedia, the free encyclopedia [сайт]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_Kosovo
11. Kosovo MPs proclaim independence [Электронный ресурс] // BBC NEWS [сайт]. – Режим доступа: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7249034.stm>
12. Russia, China & India insist Kosovo and Serbia resume talks [Электронный ресурс] // RT News [сайт]. – Режим доступа: <https://www.rt.com/news/russia-china-and-india-insist-kosovo-and-serbia-resume-talks/>

13. Slovaks divided on Kosovo [Электронный ресурс] // The Slovak Spectator [сайт]. – Режим доступа: <http://spectator.sme.sk/c/20028428/slovaks-divided-on-kosovo.html>
14. Spain will not officially recognise Kosovo [Электронный ресурс] // News from Spain [сайт]. – Режим доступа: <http://news-spain.euroresidentes.com/2008/02/spain-will-not-officially-recognise.html>
15. Statement by Foreign Minister Masahiko Koumura on the Recognition of the Republic of Kosovo [Электронный ресурс] // Ministry of Foreign Affairs of Japan [сайт]. – Режим доступа: <http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2008/3/0318.html>
16. UK recognises Kosovo independence [Электронный ресурс] // REUTERS [сайт]. – Режим доступа: <http://uk.reuters.com/article/uk-kosovo-serbia-britain-idUKL1824693920080218>
17. U.S. Recognizes Kosovo as Independent State [Электронный ресурс] // U.S. Department of State Archive [сайт]. – Режим доступа: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/02/100973.htm>

References:

1. Karavaitseva O.V. The independence of Kosovo: history and the international consequences of the conflict / O.V. Karavaitseva // Recent policy problems. – 2013. – № 50. – P. 111-120.
2. Italy joined the countries that have recognized Kosovo's independence [Electronic resource] // NEWSru.ua [website]. – Access mode: <http://www.newsru.ua/arch/world/21feb2008/italia.html>
3. KFOR blows, and the Serbs continue to build barricades [Electronic resource] // About Serbia in Russian [website]. – Access mode: <http://ruserbia.com/politics/983-kfor-snosita-serby-prodolzhayut-stroit-barrikady>.
4. Martynova M. The problem of Kosovo: the ethnic factor [Electronic resource] // POLIT.RU: [website]. – Access mode: <http://polit.ru/article/2009/10/12/martynova/>
5. Germany officially recognized Kosovo [Electronic resource] // Korespondent.net [website]. – Access mode: <http://ua.korrespondent.net/world/381382-nimechchina-oficijno-viznala-kosovo>
6. Petrushev A. The problem of Kosovo's independence in international relations [Electronic resource] // Intelros (magazine club): [website]. – Access mode: http://www.intelros.ru/pdf/cosmopolis_01_2008/12.pdf
7. Ukraine does not recognize Kosovo, despite the UN court ruling [Electronic resource] // Ukraine News 1+1 [website]. – Access mode: <http://tsn.ua/ukrayina/ukrayina-ne-viznaye-kosovo-nezvazhayuchi-na-rishennya-sudu-on.html>
8. France recognizes Kosovo [Electronic resource] // Korespondent.net [website]. – Access mode: <http://ua.korrespondent.net/world/379545-franciya-viznae-kosovo>
9. Canada-Kosovo Relations [Electronic resource] // Canada's International Gateway [website]. – Access mode: http://www.canadainternational.gc.ca/croatia-croatie/bilateral_relations_bilaterales/Canada_Kosovo_relations.aspx?menu_id=37&lang=eng
10. International recognition of Kosovo [Electronic resource] // Wikipedia, the free encyclopedia [website]. – Access mode: https://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_Kosovo
11. Kosovo MPs proclaim independence [Electronic resource] // BBC NEWS [website]. – Access mode: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7249034.stm>
12. Russia, China & India insist Kosovo and Serbia resume talks [Electronic resource] // RT News [website]. – Access mode: <https://www.rt.com/news/russia-china-and-india-insist-kosovo-and-serbia-resume-talks/>
13. Slovaks divided on Kosovo [Electronic resource] // The Slovak Spectator [website]. – Access mode: <http://spectator.sme.sk/c/20028428/slovaks-divided-on-kosovo.html>
14. Spain will not officially recognise Kosovo [Electronic resource] // News from Spain [website]. – Access mode: <http://news-spain.euroresidentes.com/2008/02/spain-will-not-officially-recognise.html>
15. Statement by Foreign Minister Masahiko Koumura on the Recognition of the Republic of Kosovo [Electronic resource] // Ministry of Foreign Affairs of Japan [website]. – Access mode: <http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2008/3/0318.html>
16. UK recognises Kosovo independence [Electronic resource] // REUTERS [website]. – Access mode: <http://uk.reuters.com/article/uk-kosovo-serbia-britain-idUKL1824693920080218>
17. U.S. Recognizes Kosovo as Independent State [Electronic resource] // U.S. Department of State Archive [website]. – Access mode: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/02/100973.htm>